

Αναζωογόνηση της Ορεινής Ολυμπίας

Υ. Βάγιε-Κωνσταντοπούλου. Αρχιτέκτονας Μηχανικός U.A.E., Master of Arts, Cornell U.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή παρουσιάζονται με συνοπτικό τρόπο τα συμπεράσματα του έργου RECOVER, το οποίο αποτελεί ένα διακρατικό πρόγραμμα μέρος του INTERREG III που αναπτύχθηκε την περίοδο 2006-2007. Αυτό το πρόγραμμα στην ουσία έδωσε τουλάχιστον μία μικρή ευκαιρία προβολής στις περιοχές της Ορεινής Ολυμπίας του Νομού Ηλείας, με κύριο στόχο την αναζωογόνηση τους ως μία ευκαιρία για την οικονομική τους ανάπτυξη. Η συγγραφέας της παρούσας εργασίας ήταν μέλος τις διακρατικής ομάδας τεχνικών εμπειρογνομόνων του έργου.

Από όλες τις υπονήφιες κοινότητες της περιοχής, η Ανδρίτσaina, η Φιγαλεία και η Αλιφείρα ήταν αυτές που ικανοποιούσαν τις περισσότερες απαιτήσεις προκειμένου να επιλεγούν ως οι τρεις προς ανάλυση περιοχές. Έτσι λοιπόν, έγινε καταγραφή των διατηρητέων κτιρίων τους και η δημιουργία ενός καταλόγου με φωτογραφικό υλικό που σκόπευε στην ανάδειξη του πλούτου της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και της φυσικής κληρονομιάς της περιοχής.

Το πρόγραμμα περιελάμβανε επίσης την δημιουργία ενός Αρχιτεκτονικού οδηγού στον οποίο παρουσιάζονται αναλυτικά οι διαφορετικοί οικισμοί τονίζοντας τα κοινά μορφολογικά χαρακτηριστικά τους με σκοπό την ανάδειξη τους για την προστασία τους. Συγκεντρώθηκαν πληροφορίες σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο για την προστασία των παραδοσιακών κτιρίων, και κίνητρα χρηματοδότησης για την συντήρησή τους μαζί με τεχνικά στοιχεία που αφορούν αρχές σχεδιασμού κτιρίων από φέρουσα τοιχοποιία –που είναι ένα συνηθισμένο τρόπο κατασκευής στα παραδοσιακά κτίρια της περιοχής- .

Ένας κατάλογος δημιουργήθηκε για να προσφέρει πληροφορίες με τους τεχνίτες της περιοχής στον οποίο αναφέρονται το ονοματεπώνυμο, διεύθυνση, τηλέφωνο και ιδιότητα τους για την υποστήριξη της τοπικής αγοράς εργασίας.

Το τελικό αποτέλεσμα ήταν η σύνταξη ενός Μάστερ Πλάν για μια μικρή γειτονιά της Νέας Φιγαλείας μετά από την ανάλυση διαφορετικών συντελεστών που οδήγησαν στην επιλογή της.

Η μελέτη συμπεριελάμβανε την προσέγγιση με τη μέθοδο bottom up, δηλαδή από την βάση προς την κορυφή με την πληροφόρηση και τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας όπου έγιναν επισκέψεις και παρουσιάσεις από την ομάδα του έργου RECOVER.

Η παρούσα εργασία δεν περιορίζεται στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ελληνικής συμμετοχής, αλλά συνθέτει με συνοπτικό τρόπο τα αποτελέσματα των τεσσάρων ομάδων έργου του RECOVER, οι οποίες είναι:

Για την Ιταλία: α) το Γραφείο Τουρισμού Φριούλι Βενέζια Γιούλια στην Κάρνια, β) ο Δήμος Μαρσιάνο στην Ούμβρια, για την Τσεχία: γ) ο Δήμος Στρίτες ναδ Λουδινού στην Μοράβια, και για την Δυτική Ελλάδα: δ) η Αναπτυξιακή Ολυμπίας του Δήμου Κρεστένων. Αυτό έγινε με στόχο να τονιστούν οι best practices, δηλαδή οι βέλτιστες πράξεις που ξεχωρίζουν ως οι πιο άρτια υλοποιημένες που αξίζουν να διακριθούν και να εφαρμοστούν σε άλλες περιοχές της χώρας ή και σε παρόμοιες μελέτες.

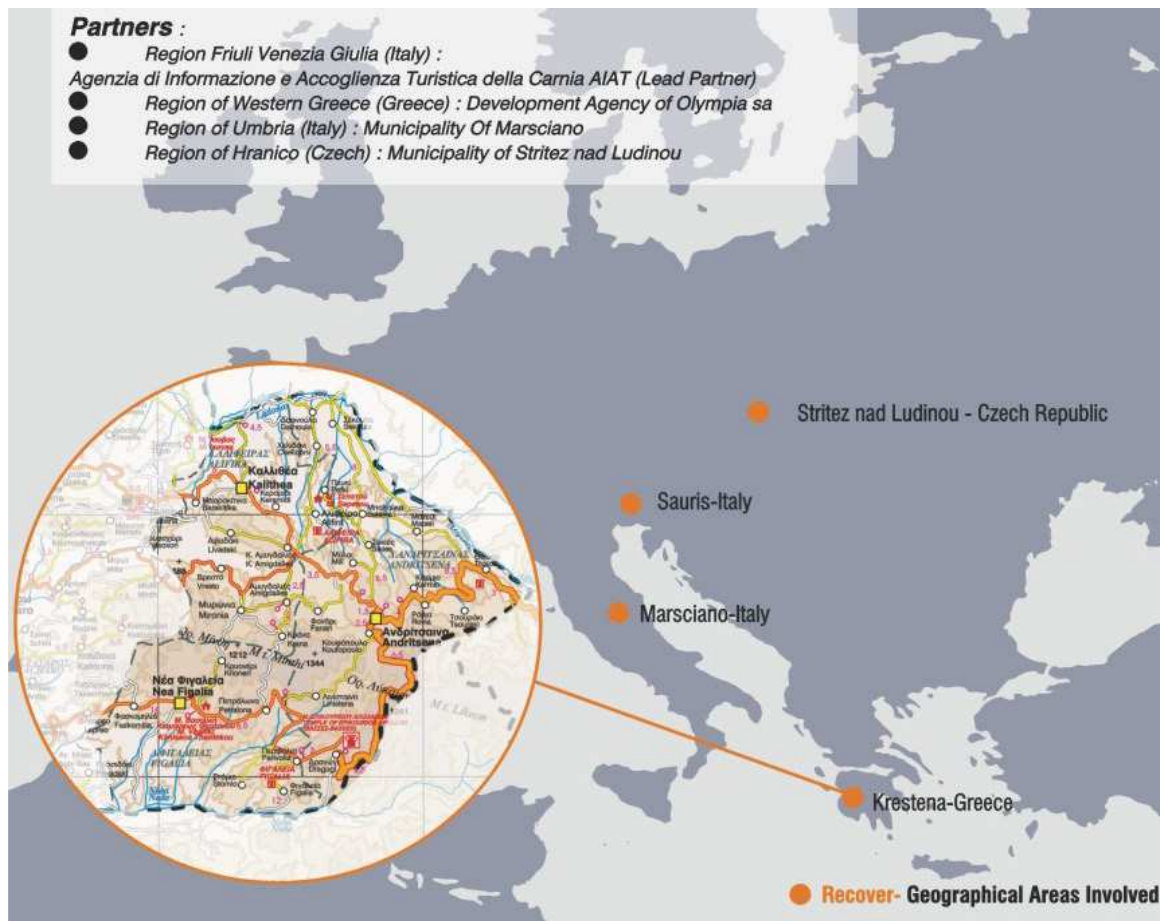
Ενδεικτικά επιλέχθηκαν ορισμένες εικόνες για να πλουτιστεί το κείμενο, και πρέπει να αναφερθεί το γεγονός ότι η φωτογραφική καταγραφή των περιοχών της μελέτης στην Δυτική Ελλάδα ήταν ένα από τα σημαντικά στοιχεία που κερδίσαμε από αυτή την μελέτη αφού το καλοκαίρι του 2007, πολλές από αυτές της περιοχής υπέστησαν μεγάλη ζημιά από τις φωτιές. Το φωτογραφικό υλικό αποτελεί μία σημαντική πηγή ιστορικής τεκμηρίωσης.

Εισαγωγή

Την περίοδο 2006-2007 αναπτύχθηκε το πρόγραμμα RECOVER: «Αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών ως ευκαιρία για οικονομική ανάπτυξη» ένα, ανάμεσα σε οχτώ άλλα διακρατικά έργα του INTERREG III (Innovation and Resource Efficiency as Drawing Forces for a Sustainable Growth), στα οποία γίνεται απλή αναφορά ακολούθως:

- 1) AEDES (Actual Environmental Development by Eco-management Systems),
- 2) BRIE (Biomass Resource Use, Innovation and Efficiency),
- 3) EWARU (Efficient Water Resource Use: implementation of the infrastructure performance),
- 4) INNO-MED (Development of and Innovative Evidence-Based Medical Information System for the Improvement of Effectiveness and Quality Medical Care),
- 4) PRO AGRI-TOUR (Agri Touristic Product with an appellation of origin),
- 5) Stra.S.S.E. (Strategic Spatial Planning and Sustainable Environment),
- 6) STS (Sustainable Tourist Services),
- 7) RECOVER (Reconversion of rural villages as an opportunity for economic development).

Τέσσερις Ευρωπαϊκές περιοχές συμμετείχαν στο πρόγραμμα RECOVER.

Εικόνα 1. Εταίροι του προγράμματος και η γεωγραφική τους θέση. Πηγή: Διαφημιστικό φυλλάδιο του προγράμματος. ΑΝΟΛ.

Photo 1. Program Partners and their geographical location. Source: Informational sheet of the program. ANOL.

Ένας στόχος του προγράμματος ήταν η δημιουργία μίας κοινής μεθοδολογίας για την προστασία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής σε αγροτικές περιοχές. Τέτοια μεθοδολογία θα έπρεπε να γίνει ένα μεταβιβάσιμο εργαλείο ανάμεσα σε διάφορες περιοχές της Ευρώπης. Αυτό έχει ήδη αποδειχθεί αφού τρία χρόνια μετά το τέλος του RECOVER, -σύμφωνα με πληροφορίες της Luciana Zanier, Project Manager του Lead Partner-, το έργο ανήκει πλέον στο δίκτυο “tur@ct” το οποίο χρησιμοποιείτε γι’ αυτό το σκοπό δηλαδή αποτελεί ένα καλό σημείο αναφοράς και μία βέλτιστη εφαρμογή -“best practice”-.

Παρόλο ότι υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στις τέσσερις συμμετέχουσες περιοχές, ήταν δυνατό να θεμελιωθεί η μεθοδολογία σε ένα κοινό γενικό πλαίσιο χαρακτηριστικών όπως το γεγονός ότι όλες οι περιοχές έχουν χαμηλό πληθυσμό και επίσης βρίσκονται απομακρυσμένες από το κεντρικό οδικό δίκτυο. (Στην Oltris και Voltois της Βόρειας Ιταλίας μένουν 40-70 μόνιμους κατοίκους. Στο Δήμο Μαρσιάνο: 17,500 κάτοικοι. Στην Hranice της Τσεχίας 20,000 κατ., στην Hustopeče nad Bečvou μένουν 1762, στην Potštát 1197, και στην Střítež nad Ludínou 870 κάτοικοι που μένουν σε 270 σπίτια. Οι υπόλοιπες κοινότητες έχουν λιγότεροι από 500 κατ. Η Νέα Φιγαλεία έχει 1600 κάτοικοι σε 500 σπίτια σύμφωνα με απογραφή του 2001. -Οι στατιστικές πληροφορίες προέρχονται από τα αντίστοιχα Master Plan των ομάδων-).

Η ανταλλαγή εμπειριών πραγματοποιήθηκε ως μια συνεργατική διαδικασία μάθησης με την συμμετοχή περιφερειακών και τοπικών παραγόντων. Κάθε περιοχή φιλοξένησε συνεδριάσεις, γεγονός το οποίο βοήθησε στην άμεση ανταλλαγή απόψεων, επιτρέποντας στους συμμετέχοντες να δουν από κοντά τις καταστάσεις, τα προβλήματα, τις ομορφίες και να έχουν μια επαφή με τον τοπίο. Αντίστοιχα οι τοπικές εφημερίδες αναφέρθηκαν στα διάφορα γεγονότα.

Το έργο οργανώθηκε σε τέσσερα μέρη –components-:

- 1) Συντονισμός, για την δημιουργία συνεταιρισμών με βάση τα κριτήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Community Initiative INTERREGIIC. Programme Manual 3.6.2. Selection criteria, page 27), σύμφωνα με τα οποία το έργο στόχευε σε μία συνεκτική και συνεπή πρόταση με ποιότητα προσέγγισης και διαχείριση η οποία θα είχε διάρκεια εφαρμογής.
- 2) Ταυτοποίηση και ανάλυση παραδοσιακών αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών για την οποία χρησιμοποιήθηκε ως μοντέλο ο οδηγός τον οποίο πρότεινε ο Αρχιτέκτονας Edo Piantadosi από την επικεφαλής ομάδα.
- 3) Εφαρμογή του οδηγού και αναφορά σε βέλτιστες πρακτικές –best practices-.
- 4) Master Plan για κάθε περιοχή, στην περίπτωση της Ορεινής Ολυμπίας, για την Νέα Φιγαλεία.

Ακολουθεί μία συνοπτική παρουσίαση των σημαντικότερων ιδεών της Ελληνικής συμμετοχής στο πρόγραμμα.

Η συνάντηση των ομάδων στην **Ελλάδα**, έλαβε μέρος στις 02/10/2006 στην Ολυμπία και ήταν η τρίτη στην σειρά των διεθνών συναντήσεων.

Η μεθοδολογία περιελάμβανε πολλές παρουσιάσεις και συναντήσεις με τους διάφορους τομείς εφαρμογής, όπου είχαμε την ευκαιρία να ανταλλάξουμε απόψεις με τις τοπικές αρχές, τους τεχνίτες, (κτίστες, ξυλουργούς) και το ευρύ κοινό, με μία μεγαλύτερη συμμετοχή στην Ανδρίτσα και στην Νέα Φιγαλεία.

Η αρχική βιβλιογραφική έρευνα συμπεριλάμβανε μια ανασκόπηση των ήδη υφιστάμενων προτάσεων για έργα στις επιλεγείσες περιοχές που είχε συντάξει η αναπτυξιακή εταιρεία «Ηλιακή». Αυτές οι μελέτες είχαν γίνει λίγο καιρό πριν από την Ολυμπιάδα του 2004 και αφορούσαν κυρίως σε αναπλάσεις οικισμών (Περιβόλια, Νέα Φιγαλεία, Ανδρίτσα).

Επίσης, το βιβλίο “Σπίτια του Μορέα» ήταν μία σημαντική πηγή πληροφοριών που συγκεντρώνει καταγραφές από τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά των περιοχών, μετά από πολυετή μελέτη μιας διεπιστημονικής διαπανεπιστημιακής ερευνητικής ομάδας (βλέπε βιβλιογραφία).

Άλλα βιβλία (ταξιδιωτικοί οδηγοί, συλλογές αρχιτεκτονικής) αναφέρονται στην περιοχή με πολύ γενικό τρόπο. Υπάρχει όμως μία ενδιαφέρουσα μελέτη: «Οι παραδοσιακοί κτίστες της Πελοποννήσου» από τον Χρήστο Κωνσταντινόπουλος, με πολύτιμη ιστορική αξία.

Μερικά λόγια για την περιοχή:

Ο Νομός Ηλείας είναι αναμφίβολα ένας τόπος πλούσιος τόσο σε φυσική ομορφιά όσο και σε πολιτιστική κληρονομιά. Το γεγονός αυτό τον τοποθετεί ανάμεσα στους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς της χώρας με αρχαιολογικούς χώρους παγκόσμιας σημασίας, παραθαλάσσια και ορεινά χωριά, μοναδικά δάση και ποτάμια.

Αυτή την μοναδικότητα προσπάθησε να αναδείξει το πρόγραμμα RECOVER. Στόχος του ήταν η αναγνώριση και καταγραφή του αρχιτεκτονικού χαρακτήρα ορεινών περιοχών (όπως η Ανδρίτσαινα, η Φιγαλεία και η Αλίφειρα) ώστε να δημιουργηθεί ένας κατάλογος αναφοράς για όποιον ενδιαφέρεται να αναπαλαιώσει υπάρχοντα οικοδομήματα ή και να δημιουργηθούν νέα με βάση το παραδοσιακό χαρακτήρα του τόπου. Αυτή η αναγνώριση/διατήρηση και αναπαραγωγή της αρχιτεκτονικής ταυτότητας θα δημιουργήσει πόλους έλξης τουριστών που θα έχουν την ευκαιρία να επισκέπτονται και να διανυκτερεύουν σε ορεινούς οικισμούς με καλά διατηρημένη η αρχιτεκτονική τους ταυτότητα και φυσική ομορφιά. Η Ανδρίτσαινα αναμφισβήτητα αποτελεί το καλύτερα διατηρημένο μέρος της περιοχής, τόσο που εκφράστηκε το ενδιαφέρον να προταθεί να χαρακτηριστεί «παραδοσιακός οικισμός».

Στην ευρύτερη περιοχή, λόγω του κεκλιμένου εδάφους, έχουν δημιουργηθεί χωριά τοποθετημένα αμφιθεατρικά που συνήθως διασχίζονται από ένα κεντρικό δρόμο. Η κεντρική πλατεία είναι όπως στις υπόλοιπες πόλεις, το σημείο συγκέντρωσης του χωριού. Η πλατεία της Καλλιθέας –έδρα της Αλιφείρας- έχει μια θαυμάσια πανοραμική θέα αντάξια του ονόματός της. Επικρατεί το συνεχές σύστημα κτιρίων στο κέντρο των οικισμών και το «πανταχόθεν ελεύθερα» όσο απομακρυνόμαστε από αυτόν.

Στην περιοχή της μελέτης βρίσκονται 17 διατηρητέα μνημεία. Τα περισσότερα από αυτά έχουν χρήση κατοικίας, αλλά υπάρχουν επίσης ανάμεσα τους παραδοσιακές βρύσες (στα Περιβόλια) και τα κλιμακωτά καλντερίμια της Ανδρίτσαινας. Τα περισσότερα διατηρητέα κτίρια είναι μονώροφα και τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά τους θεωρούνται ενδεικτικά της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 φαίνεται να υπάρχει σημαντικό ενδιαφέρον για τα διατηρητέα κτίρια όπως προκύπτει από τις ημερομηνίες που δημοσιεύθηκαν τα αντίστοιχα ΦΕΚ για τον χαρακτηρισμό διατηρητέων κτιρίων.

Εικόνα 2. Διατηρητέα καλντερίμια κλιμακωτά της Ανδρίτσαινας (ΦΕΚ 507/Β/09/07/1993).

Photo 2. Landmark cobblestone pathway in Adritsaina.

Εικόνα 3. Διατηρητέα βρύση στα Περιβόλια (ΦΕΚ 514/Β/26/05/1998).

Photo 3. Landmark water fountain in Peribolia.

Για τον μελλοντικό προγραμματισμό εφαρμογής των αποτελεσμάτων αυτής της μελέτης, ακολουθεί μια σύνοψη των κριτηρίων που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και να αναλυθούν:

1. Προσβασιμότητα. Αυτό περιλαμβάνει τόσο την κατάσταση του οδικού δικτύου καθώς και η ύπαρξη τις κατάλληλης σήμανσης από και προς κάθε τόπο. Το κύριο οδικό δίκτυο έχει δύο ασφαλτολωρίδες. Παρατηρήσαμε έλλειψη συντήρησης σε ορισμένα τμήματα του δικτύου. Κάποιες περιοχές διατηρούν πλακόστρωτους δρόμους εντός του οικισμού και άλλοι δρόμοι παραμένουν να είναι χωματόδρομοι που μερικές φορές απαιτούν τέσσερις τροχούς των οχημάτων προκειμένου να τους διασχίζουν. Αυτή η κατάσταση έγινε χειρότερη μετά το 2007.
2. Υπάρχουσα υποδομή. Μας ενδιαφέρει για να εντοπίσουμε καταλύματα: εστιατόρια, καφετέριες, τράπεζα, ταχυδρομείο. Μια ιστοσελίδα πρέπει να είναι έτοιμη να παράσχει πληροφορίες στους επισκέπτες που επιθυμούν να περάσουν από ένα προορισμό ή να κάνουν ένα ενδιάμεσο σταθμό εκεί. Η ύπαρξη μίας τέτοιας υποδομής μπορεί να φέρει την οικονομική ανάπτυξη για τους κατοίκους από τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης.
Συγκεντρώσαμε τις ανησυχίες των κατοίκων σχετικά με την εξέλιξη της κατάστασης της Αγροτικής Τράπεζας –της Ανδρίτσαινας και της Νέας Φιγαλείας- που είχε προγραμματιστεί να κλείσει τα τοπικά της γραφεία, αν και ταμειακές μηχανές για συναλλαγές θα παρέμειναν. Σύμφωνα με πληροφορίες από το κατάστημα τους στο Πύργο το Μάρτιο 2010, το κατάστημα της Ανδρίτσαινας λειτουργεί καθημερινά και εκείνο της Φιγαλείας, μία φορά την εβδομάδα.
3. Σημεία ενδιαφέροντος, του πολιτιστικού ή φυσικού χαρακτήρα.
 - 3.1. Αρχαιολογικοί χώροι. Η περιοχή της μελέτης βρίσκεται μεταξύ δύο μεγάλων σημαντικών αρχαιολογικών χώρων που βρίσκονται στον κατάλογο της παγκόσμιας κληρονομιάς,-Ολυμπία και Επικούρειος-Απόλλωνα, ως εκ τούτου, ένας "στόχος" είναι να "πείσει" τους επισκέπτες σε αυτές τις τοποθεσίες για να «ανακαλύψουν» τι οι μικροί οικισμοί έχουν να τους προσφέρουν. Άλλοι αρχαιολογικοί χώροι, όπως ο Ναός της Αθηνάς δίπλα στην Φιγαλεία και ο αρχαιολογικός χώρος της Αλιφείρας δίπλα στο μικρό χωριό με το ίδιο όνομα είναι "ισχυρά" σημεία ενδιαφέροντος.
 - 3.2. Θρησκευτικοί τόποι. Για όσους ενδιαφέρονται να επισκεφθούν εκκλησίες και μοναστήρια, μπορούν να βρουν και τα δύο, όπως το μοναστήρι της Σεπετού στην Αλιφείρα, και η Βυζαντινή Εκκλησία της Παναγίας Νεκροταφείου στη Νέα Φιγαλεία.
4. Αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά και τοποθέτηση των οικισμών. Δεδομένης της σχετικής εγγύτητας των οικισμών, μπορεί κανείς να μιλήσει για κοινό αρχιτεκτονικού χαρακτήρα και χωροταξική ρύθμιση μεταξύ τους, τα οποία καθορίζουν την ταυτότητα του τόπου, μαζί με την παρουσία άλλων συγκεκριμένων τύπων αγροτικών κτιρίων, όπως νερόμυλοι που βρίσκονται στο δάσος.

Για την εφαρμογή των κριτηρίων απαιτείτε ότι οι συνθήκες στις οποίες βρίσκεται ένας οικισμός πρέπει να είναι τέτοιες ώστε να επιτρέπουν την αναστρεψιμότητα στο παραδοσιακό του χαρακτήρα. Για την ανάλυση της αναστρεψιμότητας με πράξεις για τις οποίες μπορούν να βρεθούν πόροι, ακολουθήσαμε το πλαίσιο εφαρμογής που παρουσιάστηκε στις 6/12/2006 στη Sauris της Βόρειας Ιταλίας κατά την πρώτη συνάντησή:

1. Αφού σε όλες τις περιοχές έχουμε περιορισμένους πόρους, επιλέγουμε αυτές που έχουν ανάγκη τις λιγότερες παρεμβάσεις.
2. Για τον καθορισμό του τι θα πρέπει να ανακτηθεί, είναι αναγκαίο να προσδιορίσετε το είδος και την διάσταση των μετασχηματισμών. Ορισμένα στοιχεία των κτιρίων

μπορούν να μην έχουν αλλάξει, αλλά να είναι σε κακή κατάσταση, ενώ άλλα μπορεί να διατηρηθούν ή να ανακτηθούν. Ορισμένοι οικισμοί έχουν αλλοιωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να καθίσταται δύσκολη η μετατροπή τους.

Για παράδειγμα, στην Νέα Φιγαλεία και στην Καλλιθέα έχουν αντικαταστήσει ένα μεγάλο μέρος των παραδοσιακών κτιρίων (ιδιαίτερα στον κεντρικό δρόμο) με κτίρια αδιάφορης ή ασυμβίβαστης αρχιτεκτονικής. Η αλλοίωση αυτή καθιστά την αναστρεψιμότητα αδύνατη.

Κτίρια με επιπλέον ορόφους ή άσχετα σχήματα στεγών μπορεί να είναι μεταξύ εκείνων όπου τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά τους είναι μην επανορθώσιμα.

3. Μεταξύ των αναστρέψιμων μεταβολών μπορούμε να αναφερθούμε σε κάποιες μικρές αλλαγές στην κατασκευή των κτιρίων, όπως προσθήκες και τον καθαρισμό των διαφημιστικών πινακίδων από τις προσόψεις των κτιρίων.

Συστήματα θέρμανσης νερού είναι ένα σύγχρονο χαρακτηριστικό που έχει φέρει άνεση σε σπίτια, αλλά σε πολλές περιπτώσεις έχει τοποθετηθεί σε εμφανή σημεία πάνω από τις στέγες το οποίο δημιουργεί ένα αντιαισθητικό αποτέλεσμα.

4. Για των ορισμό προτεραιοτήτων στις παρεμβάσεις, λαμβάνουμε υπόψη τα κριτήρια με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, εξετάζοντας τις περιοχές που συμπίπτουν με τους κεντρικούς δημόσιους χώρους. Εντοπίσουμε εκείνες τις περιοχές στις οποίες ο αριθμός των κτιρίων που δεν έχουν αλλάξει είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό των τροποποιημένων.

Είναι σημαντικό να επικεντρωθούν οι προσπάθειες για τον εντοπισμό των ιδιοκτητών που ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν στην προσπάθεια αποκατάστασης του παραδοσιακού χαρακτήρα. Συχνά, αυτοί μπορεί να μην μένουν πια σε ένα οικισμό αλλά να είναι δραστήριοι σε συλλόγους εκτός έδρας. Η Νέα Φιγαλεία έχει το καλό παράδειγμα του Συλλόγου Σουρτσέων ο οποίος έχει χαρίσει ένα κτίριο κτισμένο με την τοπική πέτρα που στεγάζει μία «κλινική» και το «Λαογραφικό Μουσείο».

Τέλος, πρέπει να συμφωνήσουμε πλήρως με τις δηλώσεις των συναδέλφων μας από την Ιταλία, ότι έχει σημαντική βαρύτητα η συμμετοχή της κοινότητας στις διαδικασίες των αποφάσεων ώστε να γίνει πλήρως αντιληπτή η σημασία των αλλαγών.

Πιο κάτω παρουσιάζονται συνοπτικά τα βασικά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά της περιοχής όπως προέκυψαν από την καταγραφή στα πλαίσια του προγράμματος, και με βάση την μεθοδολογία που υιοθετήθηκε από την συνεργασία των εταίρων.

Συνήθως τα σπίτια είναι μακρόστενα, με την είσοδο στην μεγαλύτερη πλευρά τους, για παράδειγμα 10-12 μ. μήκος και 6-8 μ. πλάτος. Το βασικό υλικό των **τοιχών** είναι ασβεστόλιθος είτε σε ακανόνιστες ή ορθογώνιες πέτρες. Στην δεύτερη περίπτωση, διαπιστώνεται η επιρροή των λαγκαδιών μαστόρων. Σε ορισμένες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται ξυλοδεσιές με ξύλο επιλογής το κυπαρίσσι. Το αρμολόγημα είναι από ασβεστοκονίαμα. Στη διασταύρωση των εξωτερικών τοίχων βρίσκουμε γωνιακά αγκωνάρια. Ένα άλλο στοιχείο είναι ότι στην περιοχή μας, ένα μεγάλο ποσοστό των τεχνιτών που ασχολούνται με την πέτρα είναι Αλβανικής καταγωγής.

Στο ισόγειο συναντάμε μεγαλύτερα **ανοίγματα** από αυτά των ορόφων τα οποία παρουσιάζουν επεξεργασμένη πέτρα γύρω τους. Τα πέτρινα πρέκια είναι είτε ορθογώνια είτε τοξωτά. Η συμμετρία των ανοιγμάτων είναι χαρακτηριστική και τα παράθυρα έχουν ξύλινα κουφώματα με επίσης ξύλινα παντζούρια.

Τα μπαλκόνια είναι μικρά και συνήθως κεντραρισμένα, με βασικό υλικό το ξύλο. Υπάρχουν διαγώνιες αντηρίδες ή φουρούσια. Στην Ανδρίτσαινα παρατηρούνται κλειστά μπαλκόνια (χαγιάτια). Σε πιο πρόσφατα κτίσματα παρατηρούμε την χρήση μεταλλικών πλατφορμών με σιδερένιο κιγκλίδωμα.

Οι στέγες είναι τετράριχτες, τρίριχτες ή δίριχτες ελαφριές κατασκευές με πλέγμα ξύλων και επικάλυψη με κεραμίδια. Στα παλαιότερα σπίτια, τα κεραμίδια ψήνονταν επιτόπου και ήταν φτιαγμένα από τοπικό άργιλο. Σήμερα, υπάρχουν στην αγορά βιομηχανικά κεραμίδια σε έντονα χρώματα που δημιουργούν αντίθεση με το περιβάλλον.

Ένα στοιχείο που κινδυνεύει να εξαφανιστεί είναι το βροντάλι που είναι ένα γείσο σε τρία επίπεδα από κεραμίδια στη βάση της στέγης. Σε ακόμα πιο παλιά σπίτια υπήρχαν στέγες από σχιστόπλακες, αλλά η εφαρμογή και η τεχνογνωσία τους έχει σχεδόν εξαφανιστεί στην περιοχή. **Οι καμινάδες** είναι απλές χωρίς ιδιαίτερο σχεδιασμό.

Με την αξιολόγηση στην χρήση τοπικών υλικών και με την προώθησή τους, στηρίζουμε τη συνέχεια μιας παράδοσης που αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ταυτότητας της περιοχής και συμβάλλει στην προβολή και ανάδειξή της. Το παραδοσιακό σπίτι κινδυνεύει από την απρόσωπη αρχιτεκτονική που μερικές φορές βρίσκουμε γύρω του.

Ανάμεσα στα υποχρεωτικά αποτελέσματα του προγράμματος, έγινε κατάρτιση του «Οδηγού διατηρητέων και σημαντικών κτιρίων της Ορεινής Ολυμπίας», και επίσης ο «Αρχιτεκτονικός Οδηγός για την αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών της Ορεινής Ολυμπίας», και οι δύο δημοσιεύθηκαν στην Ελληνική και στην Αγγλική γλώσσα για την διανομή τους στο κοινό. Δόθηκε έμφαση στην ανάγκη εξασφάλισης πόρων από άλλα προγράμματα για την εφαρμογή του Master Plan και την προβολή του προγράμματος και της περιοχής (φυλλάδια, έντυπα, άρθρα και δελτία τύπου, λευκώματα, website, events, κλπ).

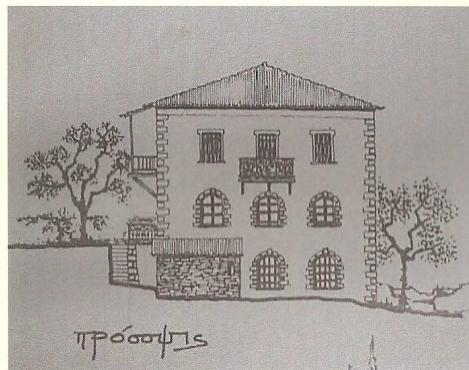
wooden balcony with brackets.

Ξύλινο μπαλκόνι με φουρούσια.

limestone walls with wooden batten and quoins.

Τοίχος από ασβεστόλιθο με αγκωνάρια και ξυλοδεσιές

(Sketch from Master Plan and Influence Zone of Andritsena, 1969).

Clay tile hipped roof and ridge.

Επικάλυψη στέγης από κεραμίδια.

Small arched openings with surround cut stone decoration.

Μικρά τοξωτά ανοίγματα με διακοσμητική πέτρα γύρω τους

Εικόνα. 4. Τυπικά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά.

Photo 4. Typical architectural characteristics.

Σε ότι αφορά στις βέλτιστες πρακτικές, κατά την διάρκεια της έρευνας έγιναν επισκέψεις σε πάρα πολλά χωριά και δημιουργήθηκε ένα φωτογραφικό αρχείο όπου αποτυπώθηκαν τα χαρακτηριστικά του τοπίου. Τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση των υπό εξέταση οικισμών αφορούσαν σε αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά,

αξιόλογα στοιχεία, διαμόρφωση γειτονιών, πλατείες, εκκλησίες, καλντερίμια. Έτσι προέκυψαν τα ακόλουθα αποτελέσματα σε κλίμακα 1 έως 10: Ανδρίτσεινα (7,7), Περιβόλια (6), Αρχ. Φιγαλεία (5,8), Νέα Φιγαλεία (5,7), Αμυγδαλιές (4,6), Μυρώνια (4,5), Αλιφείρα (4,4), Λινίσταινα (4,3), Φανάρι (4), Θεισσόα (3,8), Κρουνέρι (3,6), Καλλιθέα (2,9). Αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο το γεγονός ότι πολλές φυσικές ομορφιές χάθηκαν μετά από τις πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007.

Είναι αξιοσημείωτο ότι γειτονικά στους πιο πάνω οικισμούς υπάρχει το εγκαταλελειμμένο χωριό «**Ταξιάρχες**» που ανήκει στο Δήμο Ζαχάρου και έχει χαρακτηριστεί ως «παραδοσιακός οικισμός» -σύμφωνα με ΦΕΚ 594Δ/78-. Συνήθως, η εγκατάλειψη παίζει θετικό ρόλο στο να «σωθούν» άθικτα τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά ενός τόπου. Οι Ταξιάρχες αν και κοντά στις περιοχές που μελέτησα δεν βρίσκονται μέσα στα γεωγραφικά όρια του προγράμματος όπως επίσης και άλλοι ωραίοι οικισμοί του Νομού Ηλείας: η **Λάμπεια**, **Δίβρη**, καθώς και του Νομού Αρκαδίας: **Καρύταινα** (δήμος Γόρτυνου), **Στεμνίτσα** (δήμος Τρικολωνου), που υπήρξε και για μικρό χρονικό διάστημα πρωτεύουσα της χώρας, η **Δημητσάνα**, η **Βυτίνα** και τα **Λαγκάδια** (οι τρεις τελευταίοι βρίσκονται σε δήμους με αντίστοιχα ονόματα) που είναι μερικά από τα χωριά που έχουν κρατήσει σε καλό βαθμό την ταυτότητα τους και είναι τουριστικοί προορισμοί. Κάποια από αυτά έχουν επίσης υποστεί από την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη που δυστυχώς πολλές φορές φέρνει μαζί της κακούς συμβούλους και υπερβολές. Για παράδειγμα είναι λάθος το να νομίζεις ότι μία πολλή μεγάλη ταμπέλα βοηθάει στην προσέγγιση πελατών, χωρίς ο σχεδιασμός της να έχει σχέση με το χαρακτήρα του κτιρίου όπου τοποθετείτε ή του περιβάλλοντος χώρου.

Ένα συμπέρασμα για τις έδρες των δημοτικών διαμερισμάτων (Ανδρίτσεινα, Φιγαλεία, Καλλιθέα) ήταν η ανάγκη συντήρησης των όψεων των κτιρίων γύρω από τον κεντρικό δρόμο. Στην Ανδρίτσεινα, υπάρχουν επίσης μερικά αρχοντικά σπίτια που θα μπορούσαν να ξανά κατοικηθούν και διατηρητέα που χρειάζονται επισκευές. Για την Καλλιθέα, ένα από τα δύο διατηρητέα κτίρια της θα έπρεπε να επισκευαστεί, και στο δήμο Αλιφειρας θα έπρεπε να δοθεί προτεραιότητα στην ανάδειξη και προστασία του φυσικού του περιβάλλοντος. Στην Φιγαλεία υπάρχουν μικρές γειτονιές που έχουν κρατήσει το παραδοσιακό τους χαρακτήρα και πρέπει να διατηρηθεί.

Εικόνα 5. Καρύταινα. Καλό παράδειγμα.
Photo 5. Karitena. Best practice.

Εικόνα 6. Ταξιάρχες. Καλό παράδειγμα.
Photo 6. Tachiarxes. Best practice.

Η Βάσια Σεφερλή, πολιτικός Μηχανικός της ΑΝΟΛ, ετοίμαζε ένα έντυπο με το νομοθετικό πλαίσιο και τα κίνητρα για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς όπου συνοπτικά αναφέρονται:

«Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους που πρέπει να λαμβάνει προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για τη διαφύλαξη του, σύμφωνα με το Άρθρο 24 του Συντάγματος.

Οι βασικοί νόμοι της Πολιτείας που εξασφαλίζουν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι:

1. Ο Κ.Ν.5351/1932 «Περί Αρχαιοτήτων», ο οποίος αφορά όλα τα προστατευόμενα πολιτιστικά αγαθά τα χρονολογούμενα πριν από το 1830.
2. Ο Ν.1469/1950 «Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830».
3. Ο Ν. 1577/1985 (Γενικός οικοδομικός κανονισμός), όπως τροποποιήθηκε με το Ν.2831/12/13-6-2000, (ΦΕΚ 140/Α'/13-6-2000) ο οποίος περιλαμβάνει διατάξεις για την προστασία διατηρητέων κτιρίων και αρχιτεκτονικών συνόλων.

Οι δυο πρώτοι νόμοι έχουν εφαρμογή στα πολιτιστικά αγαθά τα προστατευόμενα από το Υπουργείο Πολιτισμού, ενώ ο τελευταίος αναφέρεται στα ακίνητα πολιτιστικά αγαθά, των οποίων η προστασία εξασφαλίζεται κυρίως από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.»

Οικονομικής φύσης κίνητρα:

1. Χαμηλότοκα και μακροπρόθεσμα δάνεια για επισκευή – αποκατάσταση διατηρητέων και παραδοσιακών κτιρίων που προορίζονται για κατοικία ή επαγγελματική εκμετάλλευση σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 1656/10.10.95 Κοινή Υπουργική Απόφαση Υπουργών ΥΠΠΟ και ΥΠΕΧΩΔΕ και την υπ' αριθμ. 515/17.08.85 Πράξη Διοικητού Τραπέζης Ελλάδος.
2. Μεταφορά του εναπομείναντος συντελεστή δόμησης σύμφωνα με τον Ν. 880/79 (Ν.2300/95). Τα διατηρητέα κτίρια μπορούν να διασωθούν με την εφαρμογή της μεταφοράς του συντελεστή δομήσεως. Ο ιδιοκτήτης δεν χάνει το δικαίωμα εκμεταλλεύσεως του ακινήτου γιατί μπορεί να μεταφέρει την υπόλοιπη (ή και ολόκληρη) δικαιούμενη δομήσιμη επιφάνεια σε άλλο ακίνητο ή σε άλλο μέρος του ίδιου ακινήτου.
3. Φορολογικές ελαφρύνσεις στην περίπτωση μεταβίβασης, κληρονομιάς και δωρεάς διατηρητέων κτιρίων με έκπτωση κατά 30% του αναλογούντος φόρου, υπό την προϋπόθεση ότι έχει συντελεστεί η πράξη χαρακτηρισμού του κτιρίου ως διατηρητέο.
4. Χρηματοδότηση μέσω ΥΠΕΘΟ (Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων) μελετών επισκευής - αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων. Η ανάθεση γίνεται με διαγωνισμό στις κατά τόπου νομαρχίες.
5. Χρηματοδότηση μέσω ΕΤΠΑ (Ειδικό Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης) εργασιών επισκευής-αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων βάσει του Ν.2508/97.
6. Χρηματοδότηση εργασιών επισκευής-αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων και διαμόρφωσης ελεύθερων χώρων σε υποβαθμισμένες περιοχές-συνοικίες μέσω ΕΠΤΑ (Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης) και ΜΟΠ (Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων).
7. Ο Ν.3299/2004 (Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις) εντάσσει στις παραγωγικές επενδύσεις την μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες τουλάχιστον κατηγορίας 2 αστέρων (2*) πρώην Γ' τάξης και τον εκσυγχρονισμό ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών ξενοδοχειακών μονάδων κατώτερης κατηγορίας των 2 αστέρων (2*), πρώην Γ' τάξης, σε κτίρια που χαρακτηρίζονται διατηρητέα ή παραδοσιακά, εφόσον με τον εκσυγχρονισμό τους αναβαθμίζονται τουλάχιστον σε κατηγορίας 2 αστέρων (2*), πρώην Γ' τάξης.
8. Ο Ν.2557/1997 (Θεσμοί, μέτρα και δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης) με το άρθρο 9.4 προβλέπει την έκδοση ΠΔ με το οποίο θα καθοριστούν οι προϋποθέσεις και η

διαδικασία, με τις οποίες μπορεί να παρέχονται επιχορηγήσεις ή άλλα οικονομικά κίνητρα σε κυρίους ή νομείς διατηρητέων κτηρίων που ανήκουν σε οικισμούς που έχουν μνημειακό ή ιστορικό χαρακτήρα ή εν γένει παραδοσιακό χαρακτήρα, για την ανακατασκευή τους και τη διατήρηση των αρχιτεκτονικών, ιστορικών καλλιτεχνικών και στατικών στοιχείων τους σύμφωνα με τις υποδείξεις της αρμόδιας Υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού ή του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, ακόμα και όταν η καταστροφή οφείλεται σε ανώτερη βία.

9. Επιδοτήσεις μέσω κοινοτικών προγραμμάτων (ΟΠΑΑΧ , LEADER +). Πρόκειται για επισκευή, αποκατάσταση παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων και μετατροπή τους σε τουριστικά καταλύματα, σε εφαρμογή αρχιτεκτονικής μελέτης, που συντάσσεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Π.Δ. 33/79 (Φ.Ε.Κ. 10/Α/24.01.79) και την αρ. 532249/27.07.94 (Φ.Ε.Κ. 616Β/09.08.94) απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Ε.Ο.Τ. Η τελευταία, μεταξύ άλλων προβλέπει: «Την εξαίρεση των παραδοσιακών ξενώνων από την κατάταξη στην μορφή των ξενοδοχείων κλασσικού τύπου, εγκρίνει δε την κατάταξη αυτών στη μορφή των εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής με κατηγορία «παραδοσιακά καταλύματα» σε τάξεις ΑΑ΄, Α΄ και Β΄ ανάλογα με τα προσόντα τους».
10. Ένα βασικό κίνητρο ταυτόχρονα διοικητικής και οικονομικής φύσης είναι η ειδική ρύθμιση. Υπό τον όρο ειδική ρύθμιση νοείται η δυνατότητα προσθήκης κατ'έπέκτασιν ή καθ' ύψος σε διατηρητέο κτίριο, όπως και η δυνατότητα ανέγερσης νέας οικοδομής στο οικόπεδο του διατηρητέου με την προϋπόθεση ότι η επιτυγχανόμενη συνολική εκμετάλλευση δεν υπερβαίνει τους ισχύοντες όρους δόμησης της περιοχής. Η ειδική ρύθμιση συντελείτε με Υπουργική Απόφαση. Η εκπόνηση πλήρους μελέτης με την οποία να καταδεικνύεται ο εναρμονισμός της προσθήκης ή της νέας οικοδομής με το διατηρητέο αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση. Γι' αυτό και προαπαιτείται η γνώμη της ΕΠΑΕ.
11. Διοικητικής φύσης κίνητρα είναι η μη ρυμοτόμηση των διατηρητέων κτιρίων όταν ρυμοτομούνται από το εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο και για τους οικισμούς η εκπόνηση πολεοδομικών μελετών με ειδικούς όρους δόμησης που συμβάλλουν στην διατήρηση και ανάπτυξη αυτών των οικισμών.
12. Η πολιτεία επίσης σε μια προσπάθεια για διατήρηση και ενίσχυση παραδοσιακών τεχνικών, στα κτίρια που ολόκληρη η εξωτερική τοιχοποιία τους κατασκευάζεται από λιθοδομή που έχει πάχος τουλάχιστον 50 εκ. αφαιρείται από το συντελεστή δόμησης η επιφάνεια της τοιχοποιίας. Η διάταξη αυτή ισχύει για νέα κτίρια καθώς και για παλιά υφιστάμενα σε περίπτωση που η τοιχοποιία αντικατασταθεί από λιθοδομή. (Άρθρο 8 παρ. 3 του Νόμου 3044/02 -ΦΕΚ 197/Α).

Μάστερ Πλάν της γειτονιάς Κατρίσπαϊ. Μετά από την αξιολόγηση των περιοχών, επιλέχθηκε μία γειτονιά από την Νέα Φιγαλεία για την δημιουργία Μάστερ Πλάν όπου προτάθηκαν τρόποι με τους οποίους αυτή θα μπορούσε να ήταν πιο συνεπής με τον παραδοσιακό της χαρακτήρα. Έτσι δημιουργήθηκε μία φόρμα για την καταγραφή των χαρακτηριστικών του κάθε κτιρίου όπως παρουσιάζεται πιο κάτω:

από το 1886. Η χρήση των κτιρίων σ' αυτό το δρόμο που είναι παράλληλος στον κεντρικό, είναι ως κατοικίες. Μερικά είναι κατοικημένα μόνιμα και κάποια είναι κατά την περίοδο των γιορτών, η/και τα Σαββατοκύριακα.

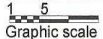
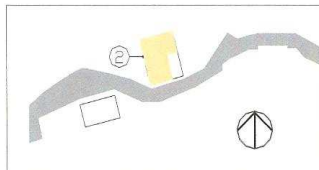
Τα υλικά των τοίχων των σπιτιών είναι στην πλειοψηφία από πέτρα, αν και μερικά είναι επικαλυμμένα με σοβά. Οι περισσότερες στέγες είναι από κεραμίδι, αλλά υπάρχουν επίσης επίπεδες ταράτσες σε πιο πρόσφατα κτίσματα. Τα ανοίγματα έχουν ξύλινα πλαίσια και μερικά τα έχουν αλλάξει με μεταλλικά. Τα περισσότερα μπαλκόνια είναι φτιαγμένα από σκυρόδεμα που έχει αντικαταστήσει το ξύλο ή την πέτρα. Μερικές από τις αλλαγές που προτάθηκαν συμπεριλαμβάνουν: α) την δημιουργία κήπων, β) η συμπλήρωση μάντρας, γ) καθαρισμό υπαίθριων χώρων, δ) η αφαίρεση προσθηκών, ε) η συμφιλίωση υλικών, στ) η συντήρηση των κτιρίων.

Σχετικά με τους δημόσιους χώρους, οι κοινόχρηστοι χώροι γύρω από την Παναγίτσα θα μπορούσαν να γίνουν ένας ελκυστικός χώρος συγκέντρωσης. Για την ώρα λείπουν μέτρα προστασίας προς την πλευρά του ποταμού που περνάει δίπλα, όπου μαζεύονται σκουπίδια. Διαγώνια από την εκκλησία υπάρχουν κομμάτια από ένα διαλυμένο οίκημα, πίσω από το οποίο βρίσκεται ένα μικρό δάσος με κυπαρίσσια. Με τον κατάλληλο φωτισμό και με τον καθαρισμό του τόπου, θα μπορούσε να γίνει ένα ωραίο πάρκο. Ο δρόμος όπου βρίσκονται τα σπίτια είναι από άσφαλτο, αλλά υπάρχουν δύο στενοί δρόμοι κάθετοι σ' αυτόν. Ο ένας είναι καλυμμένος με πέτρες, και ο άλλος με χώμα. Η πρόταση είναι να γίνει και ο δεύτερος πέτρινο καλντερίμι. Στην συνέχεια υπάρχει μία μεταλλική μάντρα στο δρόμο που γειτνιάζει με ένα κοτέτσι το οποίο δεν πληρή κανόνες υγιεινής. Αυτονόητο είναι πως και αυτό πρέπει να αλλάξει.

Σχήμα 3. Προτάσεις για τους δημόσιους χώρους και τους δρόμους.

Figure 3. Proposal of interventions in the surrounding public spaces including roads.

MASTER PLAN FOR KATRISPAI, NEA FIGALIA. APRIL 2007.		MATERIALS B. No 2.	
		Walls ☐ Stone ☐ Plastered ☐ Concrete	☐ Needs maintenance
Location 		Roofs ☐ Tile roof ☐ Flat roof	☐ Needs maintenance
Observations Present major's house which was inherited from the previous generation. It presents the three tile eave knows as brontali. It is recommended to replace the balcony for a traditional one as well as the metal handrails for wooden ones. The concrete slab that cover the garage should be covered.		Openings ☐ Wooden ☐ Metal frame	☐ Needs maintenance
		Balcony ☐ Metal ☐ Concrete	☐ Needs maintenance
Development Agency of Olympia. ANOL. Ivette Valle de Konstantopoulos. Architect. M.A.		Fence ☐ Stone ☐ Metal	☐ Needs maintenance
		Condition ☐ Excellent ☐ Good ☐ Fair ☐ Bad ☒ Needs maintenance	

Σχήμα 4. Παράδειγμα από σελίδα τεκμηριώσεων και προτάσεις για παρέμβασης στα κτίρια.
Figure 4. Example of documentation card along with proposal for building intervention.

Η Νέα Φιγαλεία έχει δυνατότητες για την ανάπτυξη της, είναι προσβάσιμη, έχει υποδομές, σημεία ενδιαφέροντος, μία τοπική οικονομία και νέους ανάμεσα στο πληθυσμό της που θέλουν να μείνουν στον τόπο τους. Η γειτονιά που μελετήθηκε έχει κρατήσει πολλά παραδοσιακά χαρακτηριστικά, και επίσης παρατήρησα ότι κτίζουν καινούρια πέτρινα σπίτια με ντόπιους κτίστες. Στο τέλος του προγράμματος το Ιούνιο του 2007, έμεινε η προσδοκία ότι θα υπάρχουν πόροι για την εφαρμογή πρότασης για την ενίσχυση του παραδοσιακού χαρακτήρα του τόπου στην περίοδο 2008 (πράγμα που δεν έγινε), οπότε προσβλέπουμε στο μέλλον (ΕΣΠΑ 2010-2013;).

Συμπεράσματα.

Σε αυτό το σημείο θα παρουσιαστούν τα γενικά συμπεράσματα του προγράμματος αν και οι εμπειρίες των υπόλοιπων ομάδων θα αναφερθούν στον τμήμα όπου αναπτύσσετε με την μεθοδολογία. Αυτά τα συμπεράσματα είναι τα ακόλουθα:

- Η αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών ήταν ένας κοινός στόχος του RECOVER σε τέσσερις διαφορετικές περιοχές της Ευρώπης.

Ανάμεσα στα κοινά χαρακτηριστικά τους που αναλύθηκαν, -αν και δεν παρουσιάζονται με πλήρη στατιστικά στοιχεία σε αυτό το δοκίμιο-, καταλήξαμε ότι σε όλες τις περιοχές ο πληθυσμός τους έχει μειωθεί την τελευταία δεκαετία και παλαιότερα κατά την διάρκεια των διαφόρων πολέμων. Η αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης απαιτεί δράσεις από τους ίδιους τους κατοίκους.

- Η εφαρμογή μίας κοινής μεθοδολογίας έφερε ενδιαφέροντα αποτελέσματα και ταυτόχρονα την ευκαιρία για τη σύγκρισή τους. Έγινε σαφές το γεγονός ότι η προστασία και η ανάδειξη της ταυτότητας ενός τόπου, είναι κάτι που μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη του.

- Από την ανάλυση των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών λόγων έγινε σαφές ότι πρέπει να προστατευθούν τα χαρακτηριστικά στοιχεία των αγροτικών περιοχών γιατί αυτό μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης τουριστών να μη ερημώσει η ύπαιθρος.
- Επιπλέον είναι αναγκαίο να γίνουν περισσότερες προσπάθειες για την τεκμηρίωση των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών στις αγροτικές περιοχές. Έτσι, πρέπει να δημιουργηθούν οδηγοί που να είναι προσβάσιμοι στο ευρύτερο κοινό ώστε να γνωρίζουν το πλούτο του τόπου τους.
- Επίσης, πρέπει να γίνει τεκμηρίωση που να αφορά στο φυσικό πλούτο κάθε αγροτικής περιοχής (πανίδα, χλωρίδα) και αυτή να δημοσιευτεί. Οι διάφορες εποχές του χρόνου μπορούν να προσφέρουν εναλλακτικές εικόνες, με αποκορύφωμα την άνοιξη.
- Η εκπαίδευση των ντόπιων είναι σημαντική για να καταλάβουν ότι από εκείνους εξαρτάται η προστασία των αξιών τους.
- Η χρήση ντόπιων υλικών και τεχνιτών βοηθάει στην οικονομία του τόπου. Για της περιοχές στην Ελλάδα θα μπορούσε να γίνει μία μελέτη σχετικά με την δυνατότητα των περιοχών να δέχονται επισκέπτες που θα ήθελαν να διανυκτερεύσουν.
- Η ιδέα του να δημιουργηθεί μία θεματική διαδρομή αποτελεί έναν οργανωμένο τρόπο για την προσέγγιση επισκεπτών, όπως έχουν κάνει στην Ούμβρια της Ιταλίας με την διαδρομή «Terra dei Boulgarelli».

Για την περιοχή μας κάλλιστα μπορούν να δημιουργηθούν αντίστοιχες διαδρομές όπως οι ακόλουθες:

- α) αρχαιολογικοί χώροι (ο Ναός του Επικούρειο Απόλλωνα, Ναός της Αθηνάς).
- β) Ορθόδοξες εκκλησίες (Παναγίτσα Νεκροταφείο και ο Ναός του Αγίου Νικολάου στην Νέα Φιγαλεία, το Μοναστήρι Σεπετού).
- γ) Φύση (Ποτάμι Νέδα).
- δ) Αγροτουρισμό (βόλτες με άλογα, περίπατος).

Το Μάρτιο του 2010, οι δήμαρχοι της Ανδρίτσαινας, Φιγαλείας και Αλιφείρας συναντήθηκαν με σκοπό να προωθήσουν την δημιουργία του «ορεινού δήμου Επικούρειο Απόλλωνα», εν όψει διοικητικής μεταρρύθμισης. Σύμφωνα με την πρόταση «θα είναι ένας δήμος με συνολική έκταση 318,400 στρέμματα με 8480 κατοίκους –απογραφή του 2001- που θα έχει 22 τοπικά διαμερίσματα» (Εφ. Πατρίς 3.3.10).

- Είναι καλό η διαπίστωση της ύπαρξης υποδομών όπως (ταχυδρομείο, τράπεζα, σουπερμάρκετ, δημόσιοι χώροι –πλατείες-, λαογραφικό μουσείο, κλινική).
- Μία καλή στρατηγική από την ομάδα της Τσεχίας που αξίζει να μιμηθούμε είναι η ενεργή συμμετοχή των κατοίκων.
- Η εκπαίδευση του κοινού παίζει σημαντικό ρόλο για την συνειδητοποίηση της καταγωγής του και εν γένει της ταυτότητας τους. Η οργάνωση workshops, ημερίδων, έντυπων, είναι ένας τρόπος εκπαίδευσης του κοινού. Από την προσωπική μου εμπειρία ως μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο Πανεπιστήμιο Cornell των Ηνωμένων Πολιτειών στο μάθημα «Ερευνα και καταγραφή κτιρίων», αποδείχθηκε μία σωστή στρατηγική το να γίνει μία ανοιχτοί παρουσίαση των αποτελεσμάτων της μελέτης στους ιδιοκτήτες των κτιρίων μίας ιστορικής γειτονιάς. Αυτό τους αφύπνισε την περιέργεια για να μάθουν ποιος ζούσε στο σπίτι τους πριν από εκείνους, τι αρχιτεκτονικό στυλ είναι το κτίριο, κ.τ.λ.
- Έρευνες όπως αυτή που αναπτύχθηκε χάρη στο RECOVER πρέπει να ενισχυθούν και να συνεχιστούν. Οι καταγραφές που αφορούν την φύση της περιοχής αποτελούν τώρα ένα σημαντικό αρχείο που αποτυπώνει την κατάσταση της περιοχής πριν της πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007.

- Πρέπει να δοθεί συνέχεια στην εφαρμογή των προτάσεων του Μάστερ Πλαν για την γειτονιά «Κατρίσπαϊ» στη Φιγαλεία για να δημιουργηθεί ένα ορατό παράδειγμα για την περιοχή που θα αξίζει να χρησιμοποιηθεί ως σημείο αναφοράς.
- Η προσωπική μου πρόταση είναι ένα κάλεσμα στις αρχές της τοπικής αυτοδιοίκησης για την υποστήριξη πρωτοβουλιών σχετικά με την προστασία της υπαίθρου γιατί αυτό βοηθάει στην ανάπτυξη της. Πέρα από την προσβασιμότητα, οι επισκέπτες χρειάζονται υποδομές και ανέσεις για να νιώσουν ότι βρίσκονται σ' ένα φιλόξενο τόπο.
- Η δημιουργία ενός γραφείου ή η συνεργασία με αρχιτέκτονα που θα προσφέρει υποστήριξη και πληροφορίες στους ιδιοκτήτες παραδοσιακών κτιρίων σε αγροτικές περιοχές, σχετικά με τρόπους συντήρησης και παρέμβασης στην μορφολογία των κτιρίων μπορεί να είναι ένα εργαλείο ανάπτυξης. Επίσης μπορεί να οργανωθούν ημερίδες ανοιχτές στο κοινό, το οποίο θα έρθει σε επαφή με αρχιτέκτονες αμειβόμενους από το Δήμο που θα τους καθοδηγήσουν στο να βρίσκουν λύσεις στο πώς να διατηρήσουν το παραδοσιακό χαρακτήρα των κτιρίων τους αφού υπάρχει ένα μοντέλο για να ακολουθήσουν.
- Η Ευρώπη είναι πλούσια σε παράδοση σε πολλούς τομείς όπως η αρχιτεκτονική, η γαστρονομία, και η φύση της. Υπάρχουν τουρίστες που ενδιαφέρονται για τον εναλλακτικό τουρισμό μακριά από τις μεγαλουπόλεις και γι' αυτό με μία σωστή οργάνωση και καθοδήγηση, οι αγροτικές περιοχές μπορούν να συμβάλλουν στην αφ' εαυτού τους ανάπτυξη.

Μεθοδολογία

Για την διερεύνηση του προβλήματος όλες η συμμετέχουσες ομάδες ακολούθησαν την μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε ως οδηγός κατά την διάρκεια του προγράμματος. Αυτή η μεθοδολογία ήταν προκαθορισμένη και σε γενικές γραμμές συμπεριλάμβανε τέσσερις φάσεις οι οποίες έχουν περιγραφεί στην αρχή της εισαγωγής όπου προσδιορίζονται οι συμμετέχοντες, ο σκοπός του έργου και τα ονόματα των διαφορετικών σταδίων.

Η πρώτη συνάντηση των ομάδων έγινε στην Sauris της Βόρειας Ιταλίας (6/12/2005), η δεύτερη στην Marsciano (26-27/6/2006), η τρίτη στην Ολυμπία (2/10/2006) και η τελική στην Hranice της Τσεχίας (23-24/4/2007). Τα αποτελέσματα της κάθε φάσης του RECOVER παρουσιάζονται στο αντίστοιχο κεφάλαιο κάθε χώρας.

Η δραστηριότητες του RECOVER διήρκησαν 21 μήνες.

Η οργάνωση του προγράμματος περιλάμβανε δύο διαφορετικές ομάδες, μία για την διαχείριση του έργου, σε οικονομικά θέματα, στην παρακολούθηση συμμόρφωσης των στόχων, στον έλεγχο εκθέσεων με τα αποτελέσματα του καθενός. Η δεύτερη ομάδα είναι αυτή που έκανε το ουσιαστικό τεχνικό έργο. Τα ονόματα των βασικών υπευθύνων αναφέρονται σε κάθε κεφάλαιο.

Η επίσημη γλώσσα επικοινωνίας ανάμεσα στις ομάδες ήταν τα Αγγλικά. Η παρουσιάσεις των ομάδων έγιναν σε αυτή την γλώσσα. Μερικά έντυπα δημιουργήθηκαν και στις εθνικές γλώσσες (Ιταλικά, Τσέχικα και Ελληνικά) και μετά διανεμήθηκαν σε μορφή περίληψης στις υπόλοιπες ομάδες. Σε ορισμένες περιπτώσεις ήταν αναγκαία η χρήση μεταφραστών.

Ένα υποκειμενικό στοιχείο ήταν η καλή προθυμία όλων των μελλών των ομάδων, η φιλοξενία και ο κόπος που έβαλε ο καθένας στην οργάνωση των συναντήσεων.

Αποδείχθηκε χρήσιμη η κράτηση σημειώσεων κατά την διάρκεια των παρουσιάσεων, αφού πολλές από τις σκέψεις που έχουν διατυπωθεί σε αυτό το δοκίμιο προέρχονται από αυτές.

Μία τελική συνάντηση έλαβε χώρα στην Πάτρα (24/5/2007) όπου οι οχτώ ελληνικές ομάδες που δούλευαν για το INTERREG παρουσίασαν τα αποτελέσματα των εργασιών τους. Επίσης έγινε αξιολόγηση του τρόπου που έγιναν οι συνεργασίες, τις δυσκολίες (οικονομικές,

διαχείρισης, διαδικαστικά). Αυτή ήταν μία επιτυχημένη στρατηγική για την προβολή των εργασιών.

Τέλος, έγινε μία παρουσίαση στις 29/06/2007 στην πόλη του Πύργου, πρωτεύουσα του Νομού Ηλείας που ήταν ανοιχτή για το κοινό όπου τα τοπικά ΜΜΕ δημοσίευσαν τα αποτελέσματα.

Κατά την διάρκεια του πρώτου μέρους του προγράμματος, η ομάδα της Βόρειας Ιταλίας πρόσφερε βιβλιογραφικό υλικό σαν σημείο αναφοράς με το οποίο διαπιστώθηκε η μακρόχρονη εμπειρία και απασχόληση τους με αυτά τα θέματα (για παράδειγμα το έργο που ονομάζεται Alpine Space). Επίσης η ιταλική ομάδα υπογράμμισε την ανάγκη να οδηγηθούμε στην κατεύθυνση της ανάπτυξης ερευνητικών προγραμμάτων πάνω στο αντικείμενο για να είμαστε πιο αποτελεσματικοί στις δράσεις μας.

Οι ιταλοί έχουν τεκμηριώσει την πολιτιστική τους κληρονομιά με κάρτες που έχουν πολλές πληροφορίες όπως φωτογραφίες, ταξινόμηση, νομικό πλαίσιο, αναγνώριση των υπεύθυνων αρχών.

Συστήνεται η συλλογή δεδομένων να γίνει με ομοιογενή και απλό τρόπο με έντυπα απογραφής που να περιλαμβάνουν πληροφορίες όπως: η γεωγραφική θέση, έναν χάρτη, περιβαλλοντικό πλαίσιο, φωτογραφίες, εξωτερικά κτίρια, πόρτες, παράθυρα, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, λεπτομέρειες. Ανάμεσα στα σχόλια που ανταλλάξαμε αναφέρθηκε ότι η χρήση της ψηφιακής φωτογραφικής μηχανής αποτελεί φθηνότερη μέθοδο απογραφής σε αντίθεση με την χρήση φιλμ (αν και σήμερα πια το αναλογικό φιλμ έχει καταργηθεί) και επίσης επιτρέπει την άμεση ανάγνωση της λήψης. Η εξωτερική καταγραφή κτιρίων διευκολύνει την συλλογή πληροφοριών. Πρέπει να δοθεί προσοχή στις λεπτομέρειες όπως ο τρόπος τοποθέτησης της πέτρας, του τούβλου, η διάσταση και μορφή των αρμών. Όλες αυτές οι πληροφορίες πρέπει να αποθηκευθούν για μελλοντική χρήση τους ως βάση δεδομένων. Επίσης θα κάνει καλό να μάθουμε τιμές των μονάδων για τις εργασίες που θα προτείνουμε. Σε πολλά μέρη η παραδοσιακή αρχιτεκτονική ταυτότητα του τόπου έχει χαθεί και γι' αυτό είναι σημαντικό να γίνει μία αξιολόγηση των δυνατοτήτων εφαρμογής μεθοδολογίας σε αυτά.

Επίσης οι ιταλοί έχουν μελετήσει δείκτες που αναφέρονται στις δυνατότητες, τις αδυναμίες, τις ευκαιρίες και τους κινδύνους των περιοχών τους (SWOT analysis: Strengths-Weaknesses-Opportunities-Threats). Η κάθε περιοχή έκανε μία παρόμοια ανάλυση στην φάση που έγινε η οργάνωση των ομάδων εργασίας.

Το γεγονός ότι οι περιοχές που εξετάστηκαν βρίσκονται σε ορεινό περιβάλλον, καθιστά απαραίτητο να καθορίζεται με ποια στοιχεία του τοπίου οι κάτοικοι νιώθουν δεμένοι και θεωρούν μέρος της ταυτότητας του τόπου τους (identity of place). Είναι σημαντικό επίσης το γεγονός ότι με την αναγνώριση καλών παραδειγμάτων στις γύρω περιοχές μπορούμε να ορίσουμε σημεία αναφοράς.

Ακολουθεί μία συνοπτική παρουσίαση των σημαντικότερων ιδεών που η κάθε χώρα ανέπτυξε ως μέρος της συμμετοχής της με σκοπό την τεκμηρίωση του γενικού πλαισίου του προγράμματος:

A) Το Γραφείο Τουρισμού Friuli Venezia Giulia της Βόρειας Ιταλίας που έπαιζε το ρόλο του επικεφαλής της ομάδας -Lead Partner- και πρότεινε ένα Μάστερ Πλαν δύο οικισμών: Voltois & Oltris. Ο επιστημονικός συντονιστής του RECOVER ήταν ο Εδο Πιανταδόσι.

Σε συνάντηση που έλαβε μέρος στη Sauris (6/12/2005), ο Αρχιτέκτονας Piantadosi παρουσίασε την προτεινόμενη μεθοδολογία:

- 1) Καθορισμό της ταυτότητας του τόπου: περιβάλλοντος και αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά. Προσδιορισμός κοινών στοιχείων, τρόπων κατανομής κτιρίων, τις σχέσεις τους με το δημόσιο χώρο και την μορφολογία, σχέσεων και των αναλογιών μεταξύ των τμημάτων των κτιρίων.

Συλλογή των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών των κτιρίων (στέγες, προεξοχές, ξύλινες επενδύσεις, τοίχοι, ανοίγματα).

- 2) Καθορισμό των κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών λόγων ώστε να τεκμηριωθεί η ανάγκη διασφάλισης χαρακτηριστικών σε κάθε τόπο.
Η ανάλυση των στοιχείων, προκειμένου να καθοριστεί τι θα πρέπει να ανακτηθεί, να ενισχυθεί, να μετασχηματιστεί και να αντιστραφεί.
Προσδιορισμός των μετατροπών αυτών.
Κατηγοριοποίηση των κτιρίων σύμφωνα με την κατάστασή τους.
- 3) Θέσπιση κινήτρων επιχορήγησης.
Καθορισμού του ρόλου της δημόσιας διοίκησης και ενσωμάτωση με τις πολιτικές της τουριστικής ανάπτυξης.

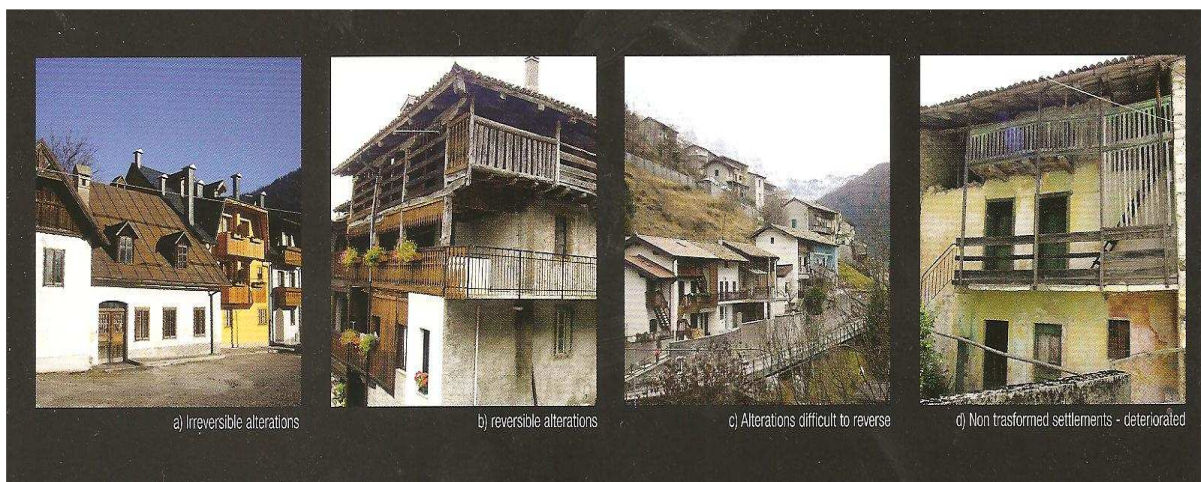
Καθορισμό των προτεραιοτήτων των δημοτικών αρχών από το πρίσμα της αρχιτεκτονικής άποψης, βάση του οικονομικού συμφέροντος και σκοπιμότητας.

Ενημέρωση των κατοίκων της κοινότητας, των τεχνικών και τεχνιτών για τα χαρακτηριστικά ταυτότητος του τόπου τους.

Δημιουργία εγχειριδίων για την αποκατάσταση των τυπικών αρχιτεκτονικών στοιχείων, την οργάνωση πολιτιστικών δραστηριοτήτων, και σεμιναρίων επαγγελματικής κατάρτισης.

Συμμετοχή του κοινού, ώστε να είναι κατανοητό από όλους ότι η επιλογή είναι προς το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου.

Το μοντέλο θα πρέπει να είναι εφαρμόσιμο κατά περίπτωση.

Εικόνα 7. Για την ανάλυση των αλλαγών και της αναστρεψιμότητας των χαρακτηριστικών ενός τόπου, λαμβάνουμε υπόψη μερικά κριτήρια: α) μην αναστρέψιμες αλλαγές, β) αναστρέψιμες αλλαγές, γ) αλλαγές οι οποίες είναι δύσκολα αναστρέψιμες, δ) άθικτοι χώροι-σε κακή κατάσταση. Πηγή: Έντυπο για το RECOVER από την επικεφαλής ομάδα FVG.

Photo 7. For the analysis of the transformation and reversibility of the settlement characteristics, some criteria for their classification are: a) irreversible alterations, b) reversible alterations, c) alterations difficult to reverse, d) non transformed settlements-deteriorated. Source: printed material for RECOVER from the FVG Lead Partner.

Η εμπειρία της ιταλικής ομάδας, αφορά προετοιμασία των πολιτικών για την ανάπτυξη τουριστικών συστημάτων με ένα δίκτυο ξενοδοχείων (hotel lodging network).

Στην περιοχή της Carnia, της Βόρειας Ιταλίας, μία δραστηριότητα του προγράμματος σε τοπικό επίπεδο οδήγησε τους 28 δημάρχους των περιοχών να υπογράψουν ένα μνημόνιο συμφωνίας (Memorandum of Understanding) βασισμένο στο διάγραμμα για την διαφύλαξη

και αποκατάσταση του αγροτικού τοπίου και της λαϊκής αρχιτεκτονικής (1990) και την Χάρτα της Κρακοβίας 2000 σχετικά με τις αρχές διατήρησης για την αειφόρο διαχείριση του ιστορικού περιβάλλοντος.

Η πρόταση της ομάδας για τη διαφύλαξη της αρχιτεκτονικής ιστορικής κληρονομιάς έχει θεσπιστεί βάσει των επτά αρχών που ακολουθούν:

1. Το ιστορικό περιβάλλον αποτελεί κοινό αγαθό.
2. Είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε και να διατηρήσουμε ό,τι είναι πολύτιμο στο ιστορικό περιβάλλον.
3. Ο καθένας μπορεί να συμβάλει.
4. Η κατανόηση των αξιών των τοπίων είναι ζωτικής σημασίας.
5. Οι τόποι θα πρέπει να διαχειρίζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διατηρούν τη σημασία τους.
6. Οι αποφάσεις για την αλλαγή πρέπει να είναι λογικές και διαφανείς.
7. Είναι σημαντικό να τεκμηριώνονται και να μάθουμε από τις αποφάσεις που λαμβάνονται.

Τα χωριά Voltois και Oltris, κοντά στη Sauris, έχουν μόνο 40-70 κατοίκους. Αποτελούν δεύτερα σπίτια που δέχονται επισκέπτες τα Σαββατοκύριακα και στις γιορτές. Το λεωφορείο περνάει μόνο δύο φορές την εβδομάδα. Η παρέμβαση που προτάθηκε για αυτά ήταν η δημιουργία ενός συστήματος ξενοδοχειακού δικτύου όπου ιδιωτικά κτίρια μετατρέπονται σε ενοικιαζόμενα δωμάτια και οι κοινόχρηστοι χώροι αναβαθμίζονται.

Το Master Plan για Voltois & Oltris συμπεριλάμβανε:

1. Περιγραφή του χωριού / κτιρίου.
2. Κριτήρια για την τοπική εταιρική σχέση και οι στόχοι τους.
3. Περιγραφή της κατάστασης κατά την έναρξη: αρχιτεκτονικά στοιχεία και η μορφές τους, τα υλικά, κοινωνικά στοιχεία (ηλικία κατοίκων), οικονομικά στοιχεία (επαγγελματικές δραστηριότητες), γεωγραφικές συνθήκες (προσβασιμότητα, οι υποδομές, οι τουριστικές υπηρεσίες εντός 15 χλμ.).
4. Ανάλυση, τεκμηρίωση, αναστρεψιμότητα, οικονομικοί πόροι για την υλοποίηση των προτάσεων.
5. Εκφράστηκε η διάθεση δημιουργίας ενός πειραματικού εγχειρίδιου για την συντήρηση των χαρακτηριστικών ξύλινων επενδύσεων. Επίσης εκδόθηκε βιβλίο με τα αποτελέσματα του προγράμματος.

B) Η δεύτερη ομάδα της Ιταλίας αφορούσε την περιοχή της Marsciano στην Umbria με ένα Μάστερ Πλάν για την τουριστική περιοχή “Terre dei Bulgarelli”; όπου η υπεύθυνη της τεχνικής τους ομάδας ήταν η Αρχιτέκτονας Vania Margutti.

Η συνάντηση τις επιστημονικής ομάδας στην Μαρσιάνο έλαβε χώρα στις 26-27/06/2006. Η περιοχή της Ούμπρια ίσως είναι περισσότερο γνωστή για την Περούτζια, την Ασίζη (λόγω του Αγίου Φρανκίσκου) και του Ορβιέτο στην κεντρική Ιταλία. Ο Δήμος Μαρσιάνο μπορεί να μην φημίζεται ως τουριστικός προορισμός, έχει όμως ένα πανέμορφο και άθικτο τόπο, πολύ καλή κουζίνα και παγωτό -για το οποίο κιόλας έχει βραβευτεί-. Είναι μία βιομηχανική περιοχή παραδοσιακά εξειδικευμένη στα οικοδομικά υλικά.

Πριν την συμμετοχή του στο RECOVER, ήδη είχε γίνει μία καταγραφή των κατασκευαστικών λεπτομερειών της περιοχής που συγκεντρώνονται στον βιβλίο του Marco Dean: “Per Castelli. Antologia di dettagli costruttivi dell’edificato storico della media valle del Tevere. Marsciano-Torgiano-Deruta-Collazone-Fratta Todina”. Η έκδοση του βιβλίου χρηματοδοτήθηκε μέσω του προγράμματος Leader τις EU και συμπεριλαμβάνει πλούσιο φωτογραφικό υλικό και σχέδια με εξηγήσεις σχετικά με τις μορφές, διαστάσεις, τρόπο τοποθέτησης, φινιρίσματα, χρώματα, υφή των αντικειμένων όπως: τοίχοι, παράθυρα, πόρτες,

διακοσμητικά στοιχεία, στηθαία, στέγες, κατασκευαστικές λεπτομέρειες, καμινάδες, καλντερίμια, ξύλινες εργασίες, σιδηροκατασκευές, εικονοστάσια, παρεκκλήσια, πηγάδια, βρύσες.

Στην συμμετοχή του Μαρσιάνο στο RECOVER, παρουσίασαν το έργο για την τουριστική περιοχή “Terra dei Bulgarelli” που πήρε το όνομά της από την οικογένεια Βουλγαρέλι που κυβέρνησε εκεί πάνω από επτά αιώνες. Αυτό λειτουργεί σαν ενωτικό στοιχείο, δημιουργώντας ένα προϊόν για την περιοχή με θέματα γύρω από τα κάστρα, τα ελαιοτριβεία, τους φούρνους τους. Θεωρείται μία σωστή στρατηγική η εκμετάλλευση των ξενοδοχειακών δικτύων που στην περιοχή καλύπτει οχτώ δημοτικά διαμερίσματα. Το προϊόν Τέρα ντε Βουλγαρέλι προσφέρει επίσης ένα σύμπλεγμα πόρων πολιτιστικού, καλλιτεχνικού, περιβαλλοντικού, γαστρονομικού και ξενοδοχειακού χαρακτήρα με κοινωνικές επιπτώσεις.

Έμφαση δόθηκε στην ανάλυση του μάρκετινγκ των περιοχών για να αξιολογήσουν τη σχέση μεταξύ της ποιότητας του προϊόντος και της ζήτησης με βάση τους πόρους. Επίσης, η ανάλυση της τυπολογίας των τουριστών, και των τουριστικών παροχών (αγροτουρισμός, οδηγός web, κέντρο για την τουριστική βοήθεια, υλικά και πολιτιστικά γεγονότα). Αυτές οι πληροφορίες θα χρησιμοποιηθούν στην δημιουργία σχεδίων σκοπιμότητας με την συνεργασία του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα.

Η ανάλυση επικεντρώθηκε στην τουριστική κίνηση τόσο από εσωτερικούς τουρίστες όσο από τουρίστες που προέρχονται από άλλες χώρες.

Από αυτά τα δεδομένα η ιδέα του έργου έχει γεννηθεί για να αναβαθμίσουν τις δυνατότητες της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης στην περιοχή, όπως και των κοινών στοιχείων των Marsciano, Fratta Todina, San Venanzo, Montegabbione, Monteleone d'Orvieto, Ficulle και Paganano, που ανήκουν στην Orvietano και συνοικίες Tuderte. Κάθε κοινό ιδιαίτερο χαρακτηριστικό και αξιοθέατα πρέπει να αξιοποιηθεί τουριστικά.

Μια άλλη σημαντική φάση του σχεδίου ήταν η μελέτη των οικονομικών και επαγγελματικών επιπτώσεων στο περιβάλλον.

Το Marsciano εισάγει όλα τα τυπικά χαρακτηριστικά του εδάφους της Umbria. Βρισκόμαστε μπροστά σε μια εύφορη χώρα, λουσμένη από τα νερά του ποταμού Τίβερη, με λόφους με μικρά και μεσαία προάστια-κάστρα του μεσαίωνα.

Η ποικιλία των τοπίων αναμφισβήτητης ομορφιάς είναι τα κυριότερα στοιχεία αυτής της περιοχής: δάση με βελανιδιάς, αμπέλια, ηλιοτρόπια και το σιτάρι.

Μία καταγραφή των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών στο ιστορικό κέντρο του Μαρσιάνο περιλαμβάνει κάρτες με φωτογραφίες, περιγραφές, τοποθεσία, τυπολογία, οικοδομική τεχνική, κατάσταση διατήρησης, υλικά και προτεινόμενες παρεμβάσεις. Ανάμεσα στα κοινά προβλήματα που αντιμετωπίζουμε είναι το γεγονός ότι ο γενικός πληθυσμός δεν έχει συνειδητοποιήσει την αξία της πολιτιστικής του κληρονομιάς. Από την δική τους εμπειρία μας μετέφεραν το συμπέρασμα ότι η συντήρηση μέσα από την απαγόρευση και μόνο δεν είναι αποτελεσματική.

ASSETTO EDILIZIO: PORTONI

DESCRIZIONE DELL'IMMOBILE CENSITO

Ubicazione	via dell'Indipendenza, n.4
Tipologia edilizia	unità a schiera ad angolo unifamiliare
Numero di piani	due piani fuori terra
Destinazione d'uso	residenziale
Tecnologia costruttiva	paramenti di pietra intonacata finita al grezzo
Stato di conservazione	presenza di distacchi e lesioni nell'intonaco esterno

DESCRIZIONE DELL'ELEMENTO ARCHITETTONICO DI DETTAGLIO

Tipologico	portone di ingresso
Descrizione stato attuale	vano contornato con mostra in muratura intonacata, stipiti e architrave a sezione retta - infisso ad anta unica
Materiale	telaio in alluminio finitura bronzo - specchiature di vetro
Intervento consigliato	realizzazione di nuovo portone di legno con essenze locali secondo tipologico storico (D.G.R. n. 984 del 1/08/01) e finitura come infissi preesistenti

Εικόνα 8. Παράδειγμα καταγραφής αρχιτεκτονικών στοιχείων στη Μαρσιάνο. Πηγή: Master Plan Marsciano.

Photo 8. Example of documentation card of architectural elements in Marsciano. Source: Master Plan Marsciano.

Γ) Ο Δήμος *Střítež nad Ludinou*, παρουσίασε ένα Μάστερ Πλάν για την αναβάθμιση του ιστορικού κέντρου του Hranice, του χωριού *Střítež nad Ludinou* και των κοινόχρηστων χώρων των κάστρων στην *Hustopeče nad Bečvou* και *Potštát* της Τσεχίας. Υπεύθυνοι για την τεχνική ομάδα ήταν ο Jiri Roubik PhD. και η Blanka Roubikova, Μηχανικός.

Η συνάντηση της επιστημονικής ομάδας στο Hranice έλαβε χώρα στις 23-24/04/2007.

Από τις παρουσιάσεις της ομάδας από την Τσεχία έκανε εντύπωση πόση μεγάλη σημασία δίνουν στη συμβολή των ντόπιων. Ένα περιστατικό που επιβεβαιώνει αυτό αξίζει να αναφέρω. Κατά την διάρκεια της επίσκεψης στο *Střítež nad Ludinou* διαπιστώσαμε πώς λειτουργεί ένα σύστημα ειδοποίησης μέσα στο χωριό: Όσο βρισκόμασταν στην πλατεία, ακούγαμε από τα μεγάφωνα μία μουσική από την εποχή που η Τσεχία βρισκόταν κάτω από το προηγούμενο πολιτικό καθεστώς, μετά από μία μικρή παύση κάποιος έκανε μία ανακοίνωση. Όταν ρώτησα τον μεταφραστή τι είχε συμβεί, αυτός εξήγησε ότι αυτό ήταν κάτι συνηθισμένο: είχε βρεθεί ένας σκύλος και με αυτό τον τρόπο ήθελαν να ενημερώσουν τον ιδιοκτήτη του για να περάσει να τον παραλάβει. Έτσι υπάρχει ένα αίσθημα ότι όλοι ανήκουν στη μεγάλη οικογένεια του χωριό.

Στις τοπικές συναντήσεις τους υπάρχει βοήθεια από έναν εκπαιδευμένο μεσολαβητή και κάποιον αρμόδιο για το σχεδιασμό. Οργάνωσαν ένα Σαββατοκύριακο με στόχο το σχεδιασμό,

όπου βασικά θέματα προσδιορίστηκαν μαζί με πιθανές λύσεις μέσω της δημόσιας συζήτησης. Επίσης διοργάνωσαν μια βόλτα-περίπατο από κοινού με την ομάδα εργασίας που περιλαμβάνει γενική συζήτηση, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα αίσθημα κοινής ευθύνης για την προώθηση συνεργασιών και τη δημιουργία ενός κοινού οράματος. Στη συζήτηση που έγινε τέθηκε το ερώτημα του πώς τα κτίρια και οι δημόσιοι χώροι θα μπορούσαν να λειτουργήσουν καλύτερα για την κοινότητα. Σε αυτό ένας εξειδικευμένος αρχιτέκτονας και ένας ντόπιος ιστορικός έδωσαν εξηγήσεις. Παράλληλα είχαν την έμπνευση να δημιουργήσουν ένα εργαστήριο (workshop) για παιδιά και να τους αναθέσουν να τραβήξουν φωτογραφίες για να δείξουν μέσα από μία έκθεση πώς βλέπουν τον τόπο τους. Από όλες αυτές τις δραστηριότητες βγήκε μία σειρά από χρήσιμα συμπεράσματα. Έτσι αποφασίστηκε:

1. Η αναζωογόνηση των ιστορικών κέντρων και δημοτικών κτιρίων, όπως οι πύργοι στην Hustopeče nad Bečvou και Potštát, του γυμναστηρίου στον Δήμο Střítež nad Ludinou.
2. Να δώσουν λύσεις στα προβλήματα της κυκλοφορίας στο ιστορικό κέντρο της Hustopeče nad Bečvou. Να συνεργαστούν οι γειτονικές κοινότητες για να επιλύσουν κοινά τους προβλήματα σε επίπεδο διοικητικών αρχών.
3. Να εκπονηθούν μελέτες και σχετικά έγγραφα.

Τα νέα κτίρια πρέπει να ακολουθήσουν τους κανόνες ώστε να μη διαταραχθεί η παραδοσιακή εμφάνιση του τόπου και ο χαρακτήρας του. Ειδική προσοχή πρέπει να δοθεί σε δημόσιους χώρους. Οι προσόψεις των ιδιωτικών κατοικιών γύρω από αυτούς αποτελούν επίσης μέρος του δημόσιου χώρου. Σε σχέση με την πράξη 183/2006 τα μνημεία πρέπει να διατηρούνται σε καλή κατάσταση.

Δήμοι μπορούν να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο οι προσόψεις επισκευάζονται σε πολύ περιορισμένο βαθμό. Ο δήμος μπορεί να βοηθήσει με μια μικρή επιχορήγηση.

Η εκπαίδευση του κοινού είναι σημαντική, οι ιδιοκτήτες πρέπει να κατανοήσουν τη μοναδικότητα των παραδοσιακών σπιτιών.

Μια συλλογή «σκίτσων προτύπων» (motivational sketches) δημιουργήθηκε στο Strítež nad Ludinou με την χορηγία του Δήμου για να μπορέσουν η ιδιοκτήτες να προσλάβουν τον αρχιτέκτονα που έκανε την πρόταση για την ανακαίνιση-συντήρηση των κτιρίων τους. Αυτά αφορούν κυρίως σε παραδοσιακά αγροκτήματα.

Ο δήμος συμπεριλαμβάνει στο προϋπολογισμό του κάποια χρήματα για «σκίτσα πρότυπα». Εάν υπάρχει μεγαλύτερη ζήτηση, εγκρίνουν περισσότερους πόρους με απόφαση του δημοτικού συμβουλίου. Η απόφαση δημοσιεύεται σε τοπική εφημερίδα. Ο δήμος καλεί τους αρχιτέκτονες με τους οποίους συνεργάζεται για να ετοιμάσουν τις προτάσεις οι οποίες είναι συνήθως μία συλλογή όψεων και τεχνική περιγραφή. Οι ιδιοκτήτες αποφασίζουν εάν θέλουν να ακολουθούν την πρόταση ή όχι.

Η πρόθεση του ιδιοκτήτη πρέπει να αναφέρετε στην υπεύθυνη αρχή, η οποία μπορεί να παρέμβει αν τα φέροντα δομικά στοιχεία πρέπει να αφαιρεθούν. Ο Δήμος δεν έχει επίσημο τρόπο να επηρεάσει την ανοικοδόμηση. Η πόλη προσφέρει μια οικονομική συνεισφορά για τους πολίτες εάν επιλέξουν να εργαστούν σύμφωνα με τα έγγραφα του έργου που συντάσσεται από τον αρχιτέκτονα που ο δήμος έχει πληρώσει. Χάρη στην παρέμβαση του αρχιτέκτονα, οι αναλογίες του αετώματος και το μέγεθος των παραθύρων διατηρήθηκαν στο κτίριο στις πιο κάτω φωτογραφίες.

Εικόνα 9. Διατυπώνετε η κατάσταση του κτιρίου πριν την παρέμβαση.
Photo 9. Notice the condition of a building prior to the intervention.

Εικόνα 10. Ακολουθεί “motivational sketch” με την χορηγία του Δήμου για να μπορέσουν η ιδιοκτήτες να προσλάβουν τον αρχιτέκτονα που έκανε την πρόταση.
Photo 10. Following the “motivational sketch” with a proposal for restoration financed by the City Hall for the owners to hire the architect (Atelier) who made the proposal.

Εικόνα 11. Αποτέλεσμα. Πηγή: παρουσίαση Stritez nad Ludinou.
Photo 11. The resulting intervention. Source: Power point presentation Stritez nad Ludinou.

Δημιούργησαν μία κινητή έκθεση για το RECOVER και εξέδωσαν δωρεάν φυλλάδια. Βοήθησε επίσης στην προβολή του προγράμματος το γεγονός ότι το Στρίτες ναδ Λουδινού είχε βραβευθεί ως το χωριό με τους ομορφότερους κήπους της περιοχής. Αξίζει να σημειωθεί ότι η δημοτική αρχή επειδή μεσολαβούσαν εκλογές στη διάρκεια του προγράμματος, εξασφάλισε ώστε και η επόμενη δημοτική αρχή να το συνεχίσει. Στην προκειμένη περίπτωση μάθαμε ότι οι ίδιοι κέρδισαν ξανά τις εκλογές. Η δυνατότητα συνεκτικής και συνεπούς εφαρμογής του έργου είναι καθοριστική.

Βιβλιογραφία

- Βάγιε, Υ., Σεφερλή, Β., “Αρχιτεκτονικός οδηγός για την αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών της Ορεινής Ολυμπίας. Architectural guidelines for the recovery of rural villages in the mountainous district of Olympia”. Αναπτυξιακή Ολυμπίας, Α.Ε, Κρέστενα, 2007.
- “Cataloguing the Cultural Heritage for the Protection, Conservation and Restoration, Architecture, Cultural Heritage and Environment of Alpine Space. Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia”. Centro regionale di catalogazione e restauro dei beni culturali, Silvana Editoriale. Milano, 2005.
- Cooper, F., “Houses of the Morea. Σπίτια του Μορέα”. Μέλισσα. Αθήνα, 2002.
- Dean, M., “Per Castelli. Antologia di dettagli costruttivi dell’edificato storico della media valle del Tevere. Marsciano-Torgiano-Deruta-Collazone-Fratta Todina” Futura, Perugia, 2005.
- “Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική Πελοπόννησος Α’ ”. Εκδοτ. Οίκος Μέλισσα, Αθήνα, 1990.
- Piantadosi, E., “Joint Feasibility Plan”. RECOVER Phase 4.
- Pajdla, P., “Master Plan on Renovating and Reconverting Rural Villages and Minor Historical Centers” (Doporucena Osnova). RECOVER Phase 4.

RECOVER. Reconversion of rural villages as an opportunity for economic development.
Έντυπο από την Ιταλική ομάδα από την FVG.
Valle, I., “Οδηγός διατηρητέων και σημαντικών κτιρίων της Ορεινής Ολυμπίας: Ανδρίτσαινα, Φιγαλεία, Αλιφείρα. Landmark and important buildings guide of Andritsena, Figalia”.
Αναπτυξιακή Ολυμπίας, Α.Ε. Κρέστενα, 2007.
Valle, I., “Meetings personal notes RECOVER 2006-2007.

Revitalization of the mountainous region of Olympia

I. Valle Konstantopoulou, Architect Universidad Albert Einstein, Master of Arts, Cornell U.

Abstract

This paper presents an abridged version of the conclusions of RECOVER, which is a transnational project part of INTERREG III that was developed in 2006-2007. The mountainous region of Olympia in the Prefecture of Ilia had at least an opportunity for publicity through this program with the intention to contribute to its revitalization as an opportunity for economic development. The author of this work was a member of the transnational work group of technical experts.

From all the “candidate regions”, Andritsena, Figaleia and Alifeira were the ones that complied with most of the requirements so that these were selected to be analyzed. Therefore, a survey of buildings listed as landmark took place followed by the publication of a catalogue with photographic material intended to highlight the richness of traditional architecture and natural heritage of the region.

An architectural guide was also created detailing the different settlements and stressing their common morphological features in order to enhance their protection. Information was gathered on the institutional framework and about financial incentives along with technical data regarding design concepts for load bearing masonry buildings.

A list with information of the artisans and technicians of the area indicating the name, address, telephone number and type of work they do was included in the guide in an effort to support the local market.

The final result was a Master Plan for a small neighbourhood of New Figalia after analysis of different factors for this selection.

The methodology of the study included the bottom-up approach with information and participation of local communities which were visited and presentations were done by the project team RECOVER.

On this paper, the objective was not limited to present the results of the Greek participation, but also to offer an abridged summary of the four groups of the RECOVER project which are for Italy: the tourist Office of Friuli Venezia Giulia and the Municipality of Marsciano; for the Czech Republic, the Municipality of Stritez nad Loudinou, and for Greece the Development Agency of Olympia, ANOL in the municipality of Krestena. The purpose of this is to highlight the best practices, in other words, the examples that are worth being applied or implemented in other areas of the country and in similar studies.

Indicatively some images have been selected to enrich the text, and at this point it should be mentioned that the collection of photographic material of the study areas in Western Greece was one of the most important contributions offered through this process, since in the summer of 2007, many of these areas were affected by fires that caused a tremendous damage in the region. Those photographic records may constitute an important source for documentation.